

Інститут культурології Національної академії мистецтв України
Центр розвитку «Демократія через культуру»
Кафедра ЮНЕСКО
з питань нематеріальної культурної спадщини та законодавства
Латвійської академії культури

ЦІННІСНО-КРЕАТИВНІ СКЛАДОВІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В НОВИХ СУСПІЛЬНИХ РЕАЛІЯХ

Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної
конференції

30 травня 2023 року
м. КИЇВ

Рекомендовано до друку

Вченою радою Інституту культурології НАМ України,

(протокол № 5 від 27 липня 2023).

Здійснено в межах фундаментальних наукових досліджень Інституту культурології НАМ України за темами: «Культурологічний вимір пам'яткоохоронної діяльності: стан, перспективи та новації» (2022–2025, науковий керівник – кандидатка юридичних наук Міщенко М.О.) «Креативний ресурс економіки культури: культурологічний вимір» (2022–2025, науковий керівник – кандидатка культурології Олійник О.С.).

Науково-редакційна колегія:

- Чміль Г. П.** — директорка Інституту культурології НАМ України, академікиня НАМ України, докторка філософських наук, професорка, членка Національної спілки кінематографістів України (*голова редколегії*);
- Кузнецова І. В.** — вчена секретар Інституту культурології НАМ України, докторка філософії (PhD, філософія), с.н.с., доцентка, заступниця Голови КМО Національної Всеукраїнської музичної спілки;
- Берегова О. М.** — заступниця директора з наукової роботи Інституту культурології НАМ України, докторка мистецтвознавства, професорка, членка Національної спілки композиторів України;
- Буценко О. А.** — радник дирекції Інституту культурології НАМ України, директор Центру розвитку «Демократія через культуру»;
- Міщенко М. О.** — завідувачка відділу культурної спадщини та пам'яткоохоронної справи Інституту культурології НАМ України, кандидатка юридичних наук (PhD, юридичні науки);
- Олійник О. С.** — завідувачка відділу теорії та історії культури Інституту культурології НАМ України, кандидатка культурології.

Упорядниці:

Міщенко М.О., Олійник О.С.

Збірник укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Ціннісно-креативні складові національної культури в нових суспільних реаліях», проведеної 30 травня 2023 року Інститутом культурології НАМ України спільно із Центром розвитку «Демократія через культуру», Кафедрою ЮНЕСКО з питань нематеріальної культурної спадщини та законодавства Латвійської академії культури.

Збірник містить наукові статті та тези наукових повідомлень учасників конференції.

ЗМІСТ

ЧМІЛЬ Ганна <i>Ціннісно-сміслові аспекти культури: український контекст</i>	7
ВАЙВАДЕ Аніта <i>Legal Protection of the Intangible Cultural Heritage in the Times of Peace and Under Armed Conflicts</i>	10
Marie CORNU and Anita VAIVADE <i>Beyond 'intangible cultural heritage' law</i>	19
ТОМИН Мар'яна <i>Культурна спадщина України: інструменти збереження і охорони</i>	33
ЗУБАВІНА Ірина <i>Оновлення фемінного дискурсу в медійному просторі сьогодення</i>	35
БЕРЕГОВА Олена <i>Аксіологічний вимір творчості Вікторії Польової часів російсько-української війни</i>	40
БЕРЕСТ Павло <i>Ціннісно-креативний ресурс туристичних тестинацій у актуальних культуротворчих процесах</i>	43
БОНДАРЕНКО Леся <i>Сучасне патріотичне виховання української молоді в системі формування національної ідентичності</i>	46
БУЦЕНКО Олександр <i>Щодо актуальності розробки та прийняття закону про охорону нематеріальної культурної спадщини (НКС) в Україні</i>	50
ГАВРИЛЮК Алла <i>Збереження нематеріальної культурної спадщини України в умовах воєнного стану: креативно-ціннісний підхід</i>	54
ГОНЧАРЕНКО Надія <i>Від радянського «Храму Перемоги» до українського «Музею війни за Незалежність»: збереження пам'ятки та переозначення символів у Національному музеї історії України в Другій світовій війні</i>	57
ДЕМЕЩЕНКО Віолета <i>Міжкультурні комунікації України в сучасних реаліях війни</i>	66
ДЕМЧУК Руслана <i>Міфологія смерті як означник неоімперської ідентичності (на прикладі рф)</i>	70
ДЕМ'ЯН Валентина <i>Толока: як нематеріальна культурна спадщина стає частиною законодавства</i>	72
ДЖУЛАЙ Юрій <i>Сучасне історичне й методологічне значення антропологічної концептуалізації Першої і Другої світових воєн Б.Р.Маліновського</i>	74
ДОБРОНОСОВА Юлія <i>Мистецька самореалізація як актуалізація турботи про цінності в часи війни</i>	77
ДОРОГА Алла <i>Пріоритет об'єднаних зусиль української держави та суспільства в дієвому збереженні культурної спадщини</i>	79
ДРОФАНЬ Любов <i>Історик Сергій Білокінь про тиранію, Росію і державне управління</i>	81
ДЯЧЕНКО Алла <i>Розвиток художньої культури в національному інформаційному просторі в Україні на початку ХХ ст.</i>	84
КОРНЕТ Анжела <i>Роль мови у формуванні національної ідентичності: виклики та перспективи в контексті глобалізації</i>	88

КОЦУР Леся Державна культурна політика України до та після Революції Гідності: компаративний аналіз	92
КУЗНЕЦОВА Інна Аксіологічні пріоритети особистості в смисловій війні (semantic war)	96
КУПРІЙЧУК Василь Охорона культурної спадщини в умовах воєнного стану	101
ЛЕМІШ Наталія Ревізії Конатопської Сотні 30–40-х Років XVIII ст. як пам'ятка української ідентичності та джерело документознавчих студій	105
МАКСИМОВСЬКА Наталія Культуротворення як чинник формування національної ідентичності	108
МІЩЕНКО Марина Позиціонування національної культурної спадщини в умовах агресивної війни: зміна концептів & пошук нових рішень	111
ОЛІЙНИК Олександра Регіональні дослідження культурних потреб як протидія наслідкам культурної експансії	114
ОРЛОВА Віра The Pearl of Podillia, the Orlovsky Palace Museum in Times of COVID-19 and War	118
ПЕТРИВ Назарій Збереження культурної ідентичності в баптизмі в умовах культурної експансії. Порівняльний аналіз громад, що діяли в Другій Речі Посполитій	122
ПЛЕЦАН Христина Особливості репрезентації культурної спадщини України у світі через роботи незвіданого Пінзеля: ціннісно-креативні складові	124
ПОЛЯНОВСЬКА Людмила Благодійність як важлива складова діяльності мистецьких колективів у сучасних умовах	127
ПРИЧЕПІЙ Євген Богиня з рисунку Давньої Греції і дерево з подільського рушника як моделі 28-членного Космосу	129
СВИНАРЕНКО Наталія Про руйнування рашистами релігійних споруд Харківської області	134
СИДОР-ГІБЕЛИНДА Олег Зміцнення ідентичності: словники	137
СМИРНА Леся Ukrainian Visual Art 2022–2023 in the Discourse of «Cruel Optimism»: Models of Resistance Narrative	140
СУРНІН Микита Експансія української культури. Культуроніка	142
УСПЕНСЬКА Ольга Аспекти культурно-мистецької освіти в сучасних реаліях	145
ЧЕПЕЛИК Оксана Репрезентація на міжнародному та національному рівні українського медіа-арту як важливого мистецького компоненту культури в контексті сучасних історико-культурних процесів	147
ЧЕРВОНЮК Олена Дотик Бенксі до руїн: захоплення та розчарування	150
ЦЮПРІ Галина, ОСЕЦЬКА Тетяна Нові ролі людини у формуванні культурного простору України	154
ШЕРШНЬОВА Олена, ГАВРИЛОВА Ярослава, КІЛЯНЧУК Вікторія Developmental Potential of Cultural Route Via Regia in Rivne Region: Focus-Group Results	157

СВИНАРЕНКО Наталія

*кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри українознавства і мовної
підготовки іноземних громадян
Харківського національного економічного
університету ім. С. Кузнеця*

Про руйнування рашистами релігійних споруд харківської області

Доказом брехливої путінської політики є численні факти руйнації релігійних споруд на території окупованої України в 2022 р. Кремлівські апологети цинічно намагаються прикривати свої імперські амбіції лозунгами про «захист православ'я», у той час як агресивні збройні атаки путінських військ руйнують православні храми та інші святині різних релігійних спільнот у містах та селах України (Свинаренко 2022, 2022а). Це справжнє неприкрите обличчя преславутого «руського миру», яким намагається задурманити мізки російська державна пропаганда в різних формах, на різних рівнях, у різних державах світу (Кузнецова, 2022). Про рашистське руйнування Святогірської лаври, видатної історичної культурової споруди та відоме до війни красиве туристичне місце України, у м. Слов'янську Донецької області завдяки оперативній роботі засобів масової інформації знає весь світ.

Метою даної роботи є характеристика процесу знищення рашистами релігійних споруд різних конфесій у м. Харкові та в Харківській області.

2 березня 2022 р. отримав дуже помітні пошкодження через обстріли храм на честь святих Жінок Мироносиць у місті Харків. Ця православна церква московського патріархату знаходиться в історичному центрі, багатолюдному місці, відбудована на місці зруйнованого в 1930 р. старовинного храму й діяла в місті від 2015 р. Тоді само в Успенському кафедральному православному соборі міста Харкова, видатній пам'ятній архітектурній споруді XVII ст., зведених у стилі бароко, унаслідок ворожого обстрілу вибиті великі вікна та вітражі, суттєво пошкоджено обладнання для відправлення церковних обрядів та ритуалів. Під час рашистського обстрілу зазнав ушкоджень Університетський Антоніївський храм, розташований у будівлі Харківського національного університету ім. В. Н. Ка-

разіна: вибито всі вікна, суттєво пошкоджені предмети церковного культу.

У ніч з 11 на 12 березня 2022 р. внаслідок обстрілу путінськими військами селища П'ятихатки Харківської області зазнав значної руйнації храм Святої благовірної цариці Тамари. Це православний храм московського патріархату, котрий побудували за гроші благодійників і який діяв від 2013 р.

9 березня того ж 2022 р. вибуховою хвилею від чергового ракетного обстрілу по Харкову були помітно ушкоджені вікна синагоги Об'єднаної єврейської громади України (МКПІ, 2022). Ця 42–метрова історична будівля, збудована в романо-готичному, неоготичному та неомавританському стилях, є видатною пам'яткою архітектури, котра була збудована 1913 р. та була однією з найбільших у Європі на той час. Згодом, 15 березня 2022 р., рашистська ракета потрапляє чітко в будівлю єшиви Харківської єврейської громади. Ця споруда була другою за значущістю синагогою Харкова, яка використовувалася для школи хлопчиків як гуртожиток.

Російським ракетам все одно що знищувати, і 1 березня 2022 р. у Харкові їхні осколки влучили у верхню частину будівлі курії Харківсько-Запорізької дієцезії Римо-Католицької церкви в Україні. Унаслідок обстрілів 25 березня зазнав руйнувань храм 2000-ліття Різдва Христового (м. Харків) Харківської єпархії УПЦ, були пошкоджені стіни та куполи храму.

На території Харківської області теж постраждала церковна інфраструктура: унаслідок обстрілів міста Дергачі 4 квітня 2022 р. були пошкоджені храм Різдва Пресвятої Богородиці; Свято-Успенський храм с. Коробочкине Чугуївської громади; Стрітенський храм Харківської єпархії Української Православної церкви в селі Лісне, Дергачівської громади; пошкоджено вікна старовинної Вознесенської церкви, збудованої 1884 р. у селищі Золочів Харківської області; пошкоджено фасади, вікна, двері та інтер'єри дерев'яної церкви Віри, Надії, Любові та матері їхньої Софії в с. Кам'янка; зруйновано браму церкви св. Миколи Чудотворця внаслідок обстрілів с. Руська Лозова (Свинаренко, 2022а).

Під час обстрілів путінськими військами постраждав православний Свято-Вознесенський кафедральний собор м. Ізюм Харківської області та єпархіальне управління Ізюмської єпархії УПЦ. У соборі були пошкоджені дах, стіни та колони. Також потребує реставрації будівля єпархіально-го управління Ізюмської єпархії. Окрім православних споруд, 6 березня

2022 р. частково було зруйновано Дім молитви євангельських християн-баптистів церкви «Нове Життя» в м. Ізюмі (МКП, 2022).

Також зазнали суттєвих пошкоджень від обстрілів об'єкти релігійної інфраструктури, котрі знаходяться на території військових частин та військових навчальних закладів м. Харкова: Свято-Андріївський храм на території військової частини 5-ї Слобожанської бригади Національної гвардії; каплиця Святого пророка Іллі на території Харківського національного університету повітряних сил ім. Івана Кожедуба; гарнізонний храм Національної гвардії — церква святого Юрія Переможця у військовій частині № 3017 (ДЕСС, 2022).

У липні 2022 р. під час обстрілу Харкова реактивними системами військ РФ зазнала значних пошкоджень та потребує капітального ремонту мечеть мусульманської релігійної громади «Сунна».

Висновок. Отже, на території м. Харкова і Харківської області в 2022 р. дуже постраждали об'єкти релігійної інфраструктури — православні храми, баптистські, іудейські, римо-католицькі, мусульманські тощо. Це пригнічує почуття вірян, це матеріальні збитки релігійним громадам, це загроза безпеки вірян та людей, що випадково опинилися поблизу храмів під час ворожих обстрілів. Деякі з них мають давню історію, інші ж — побудовані або реконструйовані відносно нещодавно. Особливо багато руйнувань релігійних споруд на Харківщині було в березні 2022 р.

Література:

ДЕСС. Державна служба України з етнополітики та свободи совісті. (2022).

Перелік споруд релігійних спільнот України, що зазнали руйнувань внаслідок повномасштабного вторгнення росії 24 лютого – 23 серпня 2022 рр. Відновлено з <https://dessa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Perelik-na-2022-08-23.pdf>

Кузнєцова, І. В. (2022). Токсичність культурної дипломатії «рузького міра».

Суб'єкт. Пам'ять. Діалог: Зб. наукових статей та тез наукових повідомлень за матеріалами наукових круглих столів: «Культурна дипломатія в умовах воєнних конфліктів: досвід XXI ст.», 31.05.2022; «Охорона культурної спадщини в умовах глобальних загроз сучасності: теоретичні та практичні аспекти», 20.06.2022 та Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Суб'єкт у символічному полі пам'яті та в маніпулятивних мистецьких практиках», 29.06.2022 р. Київ: ІК НАМ України. С. 42–45.

МКП. (2022). *Російське вторгнення несе руйнування церквам, мечетям, синагогам і*

релігійним освітнім закладам у різних регіонах України від 15.03.2022. Відновлено з <https://mkip.gov.ua/news/6967.html>.

Свинаренко, Н. О. (2022). Втілення російських державних доктрин у освіті на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей (2014–2022). *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga: Baltija Publishing. P. 646–653. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-77>.

Свинаренко, Н. О. (2022а). Про необхідні зміни у патріотичному вихованні молоді через збройну агресію рф (2014–2022). *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI ст.: міжнар. період. зб. наук. пр. за заг. ред. В. П. Бабича, Ю. Д. Бойчука*. Харків: ВННОТ. Вип. 4. С. 518–521. DOI: 10.34142//2708-4809.SIUTY.2022.129 519.

СИДОР-ГІБЕЛИНДА Олег

кандидат мистецтвознавства,

старший науковий працівник

Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України

Зміцнення ідентичності: словники

Пригадуєте, якого гвалту свого часу наробило «в центрі» видання першого в СРСР Кібернетичного словника, здійснене саме в Україні, тоді ще УРСР? Попри нагінки справу було зроблено — і першість лишилася за нами, бо з пісні слова не викинеш, навіть якщо пісня — мовою кібернетики.

Історія повчальна, та нині з неї не зроблено висновків. Українському суспільству хронічно бракує словників, довідників, енциклопедій усіх напрямків та жанрів. Науковці вряди-годи змушені звертатися до приступніших їм російських аналогів, та нині цій практиці потрібно протиставити свої ініціативи. Вікіпедія в цьому сенсі — не панацея, а щось на кшталт тимчасових милиць. Тільки ж ми — не інваліди.

(Соромно навіть згадувати про паракультурні видання на кшталт «Ста знаменитих мандрівників», «Ста знаменитих анархістів і револю-